

UCHWAŁA NR XV/128/2007
Rady Gminy w Czarnej
z dnia 29 grudnia 2007 r.

w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska w Gminie Czarna na lata 2008-2011.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) w związku z art. 17 ust. 1 oraz art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r – prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2006 r. Nr 129 poz. 902 z późn. zm.)

§1. Zatwierdza się informacje o stanie środowiska na terenie Gminy Czarna .

§ 2. Uchwala się Program Ochrony Środowiska w Gminie Czarna na lata 2008-2011, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 3. Wykonanie uchwały zleca się Wójtowi Gminy.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Zdzisław Jaromi

SPIS TREŚCI

	Nr strony
1. Podstawy prawne i cel opracowania	5
2. Charakterystyka gminy	7
2.1 Informacje ogólne	7
2.2 Warunki geograficzno-przyrodnicze	8
2.3 Zasoby naturalne	9
2.4 Potencjał demograficzny	9
2.5 Rolnictwo i gleby	10
2.6 Infrastruktura techniczna.....	14
3. Stan środowiska naturalnego	15
3.1. Wody powierzchniowe	15
3.2. Wody podziemne	17
3.3. Gospodarka odpadami	19
3.4. Powietrze i hałas	20
3.5. Jakość gleb	24
3.6 Pola elektromagnetyczne	25
3.7. Przyroda	27
4. Zamierzenia związane z ochroną i poprawą stanu środowiska	28
5. Działania w zakresie poprawy jakości środowiska	35
5.1. Priorytety ekologiczne	35
5.2. Pozostałe działania proekologiczne.....	35
6. Potencjalne źródła finansowania programu	37
7. System zarządzania programem	40
8 Wskaźniki monitorowania efektywności programu	42
9. Koszty realizacji programu	45

Wykaz tabel

Tabela Nr 1. Użytkowanie gruntów

Tabela Nr 2. Użytkowanie gruntów wg gmin powiatu łańcuckiego

Tabela Nr 3. Dane charakteryzujące GZWP425

Tabela Nr 4. Wskaźniki monitorowania programu

Tabela Nr 4. Kalkulacja kosztów wdrażania programu

Spis wykresów

Wykres Nr 1. Stosunek powierzchni Gminy Czarna do obszaru Powiatu łańcuckiego

Wykres Nr 2. Ilość podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Czarna oraz Powiatu łańcuckiego

Wykres Nr 3. Struktura wieku mieszkańców Gminy Czarna wyrażona w %

Wykres Nr 4. Jakość wód w rzece Wisłok wg oceny ogólnej

Wykres Nr 5. Długość sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacyjnej w Gminie Czarna i pozostałej części powiatu

Wykres Nr 6 Średnia emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych na obszarze Powiatu łańcuckiego

Wykres nr 7 Rozkład zanieczyszczeń z opadów atmosferycznych

1. PODSTAWY PRAWNE I CEL OPRACOWANIA

Przepisy prawne w zakresie ochrony środowiska - ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska - przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracyjnych kraju (gmina, powiat, województwo, kraj) systemu dokumentów planistycznych wytyczających kierunki rozwoju w kontekście ochrony środowiska.

Plany i programy polityki ochrony środowiska stanowią podstawę do podejmowania decyzji w zakresie działań i inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 w.w. ustawy **wójt, burmistrz, prezydent** w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza **gminny program ochrony środowiska**. Zgodnie z założeniami polityki ekologicznej program taki winien zawierać w szczególności:

- cele ekologiczne
- priorytety ekologiczne
- rodzaj i harmonogram działań ekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów (mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe).

Perspektywiczny program ochrony środowiska stanowi podstawę racjonalnej polityki i działalności rozwojowej gminy w zakresie polepszenia warunków sanitarnych bytowania ludności oraz poprawy jakości środowiska. Wdrożenie programu umożliwi osiągnięcie celów założonych w polityce ekologicznej państwa.

Nadrzędnym celem Programu jest wdrożenie polityki ekologicznej państwa na obszarze województwa podkarpackiego oraz Gminy Czarna. Nadrzędny strategiczny cel polityki ekologicznej państwa zawarty w projekcie dokumentu „Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014”: **„Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego”**

Cel nadrzędny założony w Programie realizowany będzie poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne. Inwestycje ochrony środowiska pozwolą na: zmniejszenie degradacji środowiska przyrodniczego, podniesienie jakości życia mieszkańców, tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach działalności gospodarczej związanej z turystyką, zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Natomiast działania organizacyjne pozwolą na rozwój struktur i narzędzi zarządzania środowiskiem oraz monitoringu środowiska.

Program jest dokumentem strategicznym, który:

- integruje wszystkie działania zmierzające do zachowania i poprawy stanu środowiska,
- stanowi podstawę wyboru priorytetów, o znaczeniu gminnym, wyznaczających program inwestycyjny gminy w zakresie ochrony środowiska, finansowany m.in. przez fundusze krajowe i europejskie oraz wkład własny,
- tworzy ramy realizacji lokalnej polityki ochrony środowiska.

Program jest kontynuacją polityki ekologicznej gminy realizowanej na podstawie Programu Ochrony Środowiska Gminy Czarna uchwalonego przez Radę Gminy Czarna w 2002r. Niniejsze opracowanie jest jego aktualizacją .

Cele, kierunki działań i priorytety w strategii działań gminy na rzecz ochrony, poprawy i racjonalnego wykorzystania środowiska określone zostały w oparciu o analizę takich elementów jak:

- polityka ekologiczna państwa;
- projekt aktualizacji programu ochrony środowiska województwa podkarpackiego
- zasoby środowiska;
- możliwości finansowania przedsięwzięć;
- ocena stanu środowiska w gminie;
- krajowe, wojewódzkie oraz gminne dokumenty strategiczne (strategie, programy, plany) nakreślające kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego m.in. wynikające z integracji z Unią Europejską;

Diagnoza stanu środowiska województwa obejmuje takie elementy jak:

- analiza zagadnień istotnych dla gminy,
- identyfikacja problemów możliwych do rozwiązania na poziomie gminnym,
- ocena aktualnego stanu środowiska, opracowana na podstawie danych agregowanych na poziomie wojewódzkim (np. raporty o stanie środowiska , opracowania US Rzeszów)

Termin **ochrona środowiska** (mylony często z “ekologią”) stosowany jest od wielu lat i utrwalił się w świadomości społecznej jako **całokształt działań służących powstrzymaniu degradacji i poprawie stanu środowiska przyrodniczego**,

Tak więc, dopuszczając rozwój poszczególnych obszarów zgodny z aspiracjami ich mieszkańców, za granicę tego rozwoju uznaje się wydolność środowiska przyrodniczego dla wszelkich działalności człowieka.

Oczywiście gminny program ochrony środowiska nie może obejmować wszystkich wytycznych co do poprawy ładu społecznego, przestrzennego i ekonomicznego gminy, gdyż wtedy stałby się on programem, czy nawet strategią rozwoju społeczno-gospodarczego gminy lub powielalby w znacznym stopniu zakres studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Program

powinien objąć tę część zaleceń co do poprawy ładu społecznego i ekonomicznego, która wpływa na ład ekologiczny. Jaka jest to część, każda gmina powinna określić indywidualnie.

Zachowania proekologiczne władz samorządowych czy też mieszkańców są coraz częściej wymuszane przez czynniki ekonomiczne, takie jak wysokie opłaty za dostarczaną wodę, odprowadzane ścieki czy też wywóz odpadów. Zaznaczyć tutaj należy, że w celu wymuszenia działań zmierzających do ograniczenia ilości odpadów składowanych na składowiskach od 01.01.2008r. za składowanie odpadów komunalnych wprowadzono znacznie wyższe (podwyższone o 500 %) opłaty środowiskowe.

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY

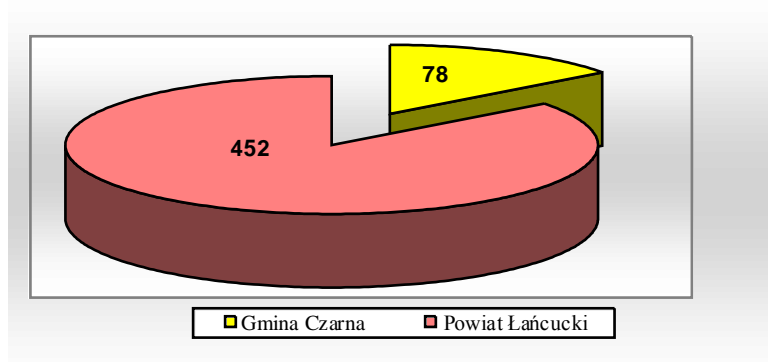
2.1. Informacje ogólne

Gmina Czarna położona jest w zachodniej części Powiatu Łańcuckiego, praktycznie w centralnej części województwa podkarpackiego. Na jej terenie umiejscowiona jest droga krajowa nr 4 (E-40) oraz magistrala kolejowa Kraków – Przemyśl.

Gmina Czarna graniczy z gminami wchodzącymi w skład tego samego powiatu (Rakszawa, Białobrzegi, Łańcut) jak również z gminami powiatu rzeszowskiego (Trzebownisko, Sokołów Małopolski, Krasne). Gminę Czarna tworzy 8 sołectw: Czarna, Dąbrówki, Krzemienica, Medynia Głogowska, Medynia Łańcucka, Pogwizdów, Wola Mała, Zalesie.

Zajmują one łącznie powierzchnię 78,14 km², co stanowi ok. 17% powierzchni powiatu (wykres nr 1).

Wykres Nr 1. Stosunek powierzchni Gminy Czarna do obszaru powiatu łańcuckiego

Według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie na dzień 31.12.2005r. Gminę zamieszkiwało 10757 mieszkańców czyli 13,8 % wszystkich mieszkańców powiatu łańcuckiego (77 721). Gęstość zaludnienia jest niższa niż średnia gęstość zaludnienia w powiecie (172 osoby/km²) i wynosi prawie 138 osób/km². Niemniej jednak teren gminy można zaliczyć do gęsto zaludnionych (w porównaniu z 2002r. gęstość zaludnienia wzrosła o ok. 3 osoby/km²).

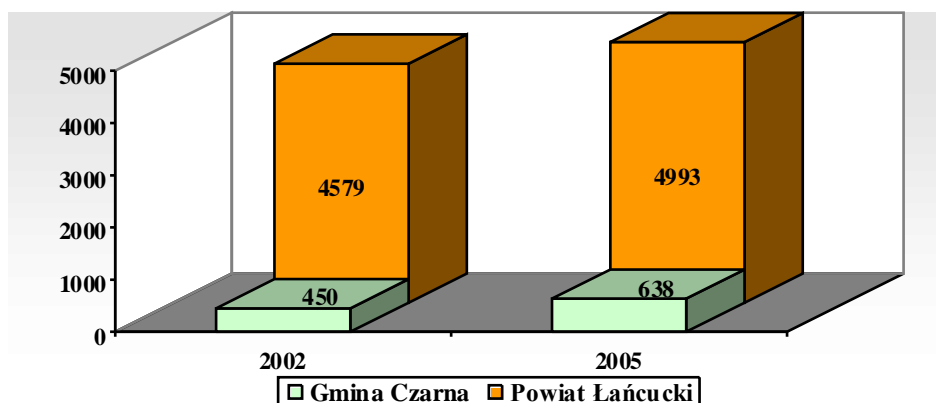
Gmina ma charakter rolniczy. Gospodarstwa prowadzą produkcję na potrzeby własne oraz na potrzeby rynku. Zlokalizowane drobne zakłady wytwórcze i usługowe nie zostały zaliczone do mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Stosunkowo dobra jakość środowiska naturalnego gminy może zachęcać do tworzenia się rolnictwa ekologicznego.

Położenie gminy jest bardzo korzystne. Znajduje się ona w niewielkiej odległości od miasta powiatowego Łącuta oraz stolicy województwa Rzeszowa. Ta dogodna lokalizacja nie jest bez znaczenia dla rozwoju gminy. W odległości ok. 20 km położone jest także lotnisko w Jasionce, mające w perspektywie stanowić istotny czynnik wpływający na rozwój i atrakcyjność województwa, a w odległości 80 km znajduje się przejście graniczne z Ukrainą.

Na obszarze Gminy nie zostały zlokalizowane podmioty gospodarcze o szerokim znaczeniu. W 2005r. w systemie REGON zarejestrowanych było 638 podmiotów czyli o ponad 40 % więcej niż w 2002r. (wykres nr 2). Z większych zakładów działających na jej terenie wyróżnić można Gminną Spółdzielnię Handlowo-Usługową w Czarnej, Ubojnię z Masarnią w Czarnej.

Najwięcej zarejestrowanych jednostek gospodarczych zajmuje się handlem i usługami.

Wykres Nr 2 Ilość podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Czarna oraz powiatu łańcuckiego

2.2. Warunki geograficzno – przyrodnicze

Gmina Czarna położona jest na obszarze dwu krain geograficznych: Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Karpackiego. Granica pomiędzy tymi krainami przebiega wzdłuż magistrali kolejowej i dzieli gminę na dwie części: niziną w północnej części oraz pagórkowatą w części południowej.

Część nizinna charakteryzuje się słabo urzeźbioną powierzchnią, miejscami tylko pofalowaną o średnich wysokościach 150 – 250 m n.p.m. Panuje tu klimat umiarkowanie wilgotny, o średniej rocznej opadów atmosferycznych 600 – 700 mm. Część górzysta charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu tworzoną przez pasma wzgórz przebiegających z północnego zachodu na południowy wschód. Najwyższe wzniesienie to Królewska Góra w Medyni – 261 m n.p.m. Na obszarze gminy można wyróżnić różne formy morfologiczne charakteryzujące rzeźbę terenu. Zbocza wysoczyzny są wyniesione do ok. 195 do 250 m n.p.m. i nachylone ku dolinie Wisłoka. Przeważają spadki 5 – 12%, lokalnie dochodzą do 20%. Generalnie teren posiada ekspozycję południową. Powierzchnie są pocięte nieregularnymi dolinkami bocznymi. W dolinie Wisłoka charakterystyczną formą morfologiczną jest terasa zalewowa pochodzenia akumulacyjnego rzeki, forma płaska o spadkach nieprzekraczających 2 %, wzniesiona ok. 4 – 7 m nad średni poziom wody w rzece.

Panuje tu klimat o średniorocznej temperaturze 8°C, dominującym zachodnim i południowo-zachodnim kierunku wiatru i średniej rocznej ilości opadów atmosferycznych wynoszącej 600-700 mm.

Ponad 30% powierzchni gminy pokryte jest lasami i gruntami leśnymi. Szata roślinna jest bardzo zróżnicowana. Główne zbiorowiska leśne to bory mieszane, łągi i olsy. Przez powiat łańcucki, w tym Gminę Czarna, przepływa rzeka Wisłok oraz mniejsze ciek wodne Potok Glemieniec przepływający przez wieś Krzemienica i Czarna, Potok Medynka (przedłużenie potoku Trzebońnica) przepływający przez miejscowość Medynia Głogowska i Potok Pogwizdówka.

2.3. Zasobność w bogactwa naturalne

Na terenie gminy występują zasoby kruszyw naturalnych (piaski, pospółki) wykorzystywane dla potrzeb budownictwa i drogownictwa. Zasięg występowania tych kopalin związany jest z zasięgiem i przebiegiem pradoliny Podkarpackiej. Znaczny w ostatnich latach rozwój budownictwa (zwłaszcza drogowego) spowodował wzmożone zapotrzebowanie na surowce budowlane (piasek, żwir, kamień), stąd też nadmierna niejednokrotnie eksploatacja złóż powoduje degradację powierzchni ziemi. Oprócz kruszyw udokumentowane zostało także występowanie niemałych złóż gazu ziemnego. Badaniem wielkości i zasobności złóż zajmują się wyspecjalizowane przedsiębiorstwa. Niestety działalność ta nie pozostaje bez wpływu na powierzchniową warstwę ziemi.

2.4. Potencjał demograficzny

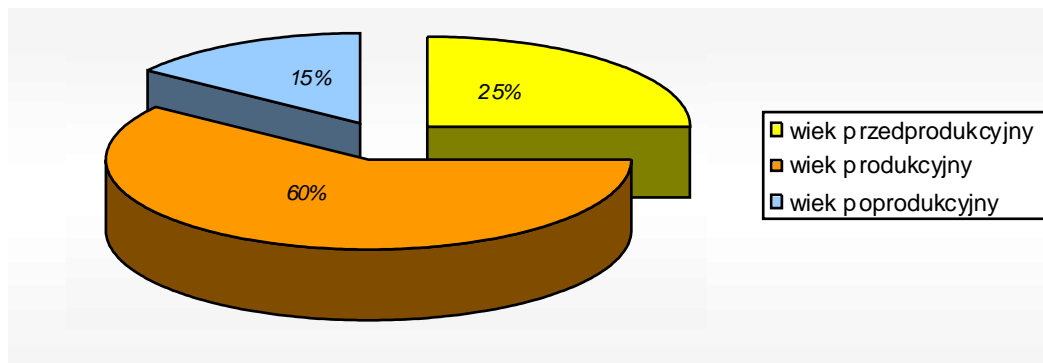
Na terenie gminy zamieszkuje około 10757 osób w 2 541 gospodarstwach domowych. Na 1 km² przypada 138 mieszkańców, przy średniej wojewódzkiej dla terenów wiejskich 104,8 osób, co stawia ją jako jedną z najgęściej zaludnionych gmin wiejskich w powiecie i województwie.

W gminie zauważa się przewagę kobiet. Stanowią one ok. 52% ludności, przy średniej dla powiatu 51,4 %, a dla województwa 51,1%.

Maleje liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (od 2001r. odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym zmalał o prawie 5%) przy nieznacznym wzroście ludności w wieku produkcyjnym i wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji będzie prowadziło do starzenia się społeczeństwa.

Strukturę wieku mieszkańców gminy przedstawia wykres nr 3.

Wykres Nr 3 *Struktura wieku mieszkańców Gminy Czarna wyrażona w %*

Gmina Czarna jako jedyna gmina wiejska w Powiecie Łąncuckim charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym (-0,2). Pod względem migracji ludności sytuacja przedstawia się niekorzystnie. Saldo migracji od kilku lat utrzymuje się na ujemnym poziomie. W 2005r. także miało wynik ujemny (ogółem -9, na 1000 mieszkańców -0,8). Zarówno ujemny przyrost naturalny jak również utrzymujący się odpływ ludności może w perspektywie prowadzić do stopniowego wyludniania się gminy.

Jednym z poważniejszych problemów jest bezrobocie utrzymujące się na podobnym poziomie od kilku lat. Brak perspektyw na krajowym rynku pracy spowodował migrację zarobkową za granicę.

2.5. Rolnictwo i gleby

Gmina Czarna (szczególnie w południowej części) posiada dobre warunki glebowe dla rozwoju rolnictwa. Zdecydowaną większość obszaru gminy stanowią użytki rolne. Zajmują one ok. 50% ogólnej powierzchni gminy. Przy czym grunty orne obejmują 68,5% powierzchni użytków rolnych, a łąki i pastwiska 32,3%. Na terenie gminy funkcjonowało 2505 gospodarstw rolnych indywidualnych, przy czym największy odsetek stanowią gospodarstwa o powierzchni nie większej niż 2 ha. Użytkowanie gruntów w Gminie Czarna na tle powiatu łąncuckiego przedstawia tabela nr 1.

Tabela Nr 1 Użytkowanie gruntów w Gminie Czarna i Powiecie Łąccuickim

Gmina/	Pow. ogólna (ha)	w tym						Pozostałe	
		Użytki rolne (ha)						ogółem	%
		razem	%	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
Czarna	7814	3947	50,5	2704	138	946	156	3867	49,5
Powiat	45200	26195	60,0	19303	1048	5187	657	19005	40,0

Źródło: US Rzeszów 2006 (dane z powszechnego spisu rolnego 2002r)

W rolnictwie dominuje sektor prywatny, właścicielami użytków rolnych w większości były osoby fizyczne.

Niekorzystnym faktem jest to, że są to w większości gospodarstwa małe, gdyż w małych i bardzo małych gospodarstwach trudno jest prowadzić opłacalną produkcję rolną. Małe gospodarstwa mogą prowadzić produkcje żywności metodami ekologicznymi (żywność ta zaczyna być poszukiwana na rynku, zwłaszcza w dużych miastach)

Struktura produkcji rolniczej nie jest dostosowana do panujących warunków rynkowych i glebowych. Nie są rozwijane pracochłonne kierunki produkcji rolnej. Wiąże się to z brakiem rynków zbytu na te produkty. Przyczyną niedostosowania produkcji do warunków zewnętrznych jest także brak odpowiednich zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, które to mogłyby przedstawić zapotrzebowanie na dane produkty. Powstanie takich zakładów umożliwiłoby transformację gospodarstw w celu poprawy efektywności produkcji. Poprawie uległaby także jakości produkowanych towarów oraz stworzono by nowe miejsca pracy.

Dużym problemem jest brak możliwości przechowywania i wstępnego przygotowania produktów przed ich sprzedażą, chodzi tutaj o suszarnie i małe przechowalnie.

Pomimo, że lasy i grunty leśne zajmują ponad 30 % ogólnej powierzchni gminy zauważa się, szczególnie na glebach niższej jakości, dążenie osób fizycznych do nasadzeń leśnych na gruntach prywatnych.

Użytki rolne występujące na obszarze gminy, zaliczane są do gleb II – VI z klasy bonitacyjnej. Przeważają użytki w klasach II – IV. Niewielki odsetek stanowią gleby organiczne (szczególnie chronione z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych). Gleby Gminy Czarna wykazują duże zróżnicowanie. W północnej części gminy występują gleby niezbyt urodzajne zaliczane do IV i V klasy, natomiast w części południowej występują dość żyzne gleby należące do II i III klasy, powstałe z lessów.

W zewnętrznej, czynnej warstwie powierzchni ziemi gromadzą się różnego typu zanieczyszczenia pochodzące zarówno z naturalnych procesów geologicznych, jak też z gospodarczej działalności człowieka. Zagrożenia rolniczej przestrzeni

produkcyjnej mają charakter ilościowy i jakościowy. Zagrożenia ilościowe wyrażają się w zmniejszaniu się powierzchni użytkowanej rolniczo w następstwie przejmowania gruntów na cele nierolnicze. Zagrożenia o charakterze jakościowym wynikają z działalności wydobywczej, nieprawidłowej uprawy na terenach o znacznych nachyleniach powierzchni, oddziaływania na grunty rolne zanieczyszczeń pochodzących z przemysłu i komunikacji, zanieczyszczeń wód i zanieczyszczeń odpadami. Składowiska odpadów stałych i płynnych oraz nieumiejętne wykorzystanie ścieków i odpadów do nawożenia gleb może prowadzić do ich zanieczyszczenia. Przeprowadzane przez WIOŚ badania w ramach monitoringu gleb wzdłuż drogi E-4 nie wykazały widocznego wpływu zanieczyszczeń od środków transportu samochodowego.

2.6. Infrastruktura techniczna

Drogi

- W ostatnich latach daje się zauważyć znaczny wzrost jakości powierzchni drogowych. Dotyczy to zarówno dróg zaliczanych do krajowych czy wojewódzkich jak również nawierzchni dróg powiatowych lub gminnych. Łączna długość dróg znajdujących się w granicach administracyjnych gminy wynosi ponad 75 km, i w większości posiadają one nawierzchnie utwardzoną

Telefonizacja

Dynamiczny rozwój telefonii analogowej, radiowej i komórkowej spowodował, że zacierają się różnice w dostępie do telefonów pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi. Rozwój telefonii komórkowej, oraz spadek cen za połączenia spowodował, iż staje się ona coraz większą, konkurencją dla telefonii analogowej.

Zaopatrzenie w wodę

Gmina Czarna posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociagową, zdolna dostarczyć wodę do prawie 95% mieszkańców gminy. Woda dostarczana mieszkańcom jest dobrej jakości, pochodzi głównie z ujęć wody podziemnej (w Czarnej, Pogwizdowie, Krzemienicy) oraz miejskiej sieci wodociagowej miasta Łańcuta. Mieszkańcy nie podłączeni do sieci wodociagowej korzystają z indywidualnych studni przydomowych (najczęściej kopanych lub wierconych). Dostarczona woda pochodzi z zasobów Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 425

Kanalizacja

Gmina systematycznie realizuje przedsięwzięcia związane z budową systemu kanalizacji sanitamej, odprowadzającej ścieki bytowe i komunalne do uruchomionej na terenie wsi Czarna mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków. Budowa sieci kanalizacyjnej została zakończona w większości miejscowości należących do Gminy. Jedynie jeszcze Zalesie oraz Pogwizdów nie zostały w pełni skanalizowane..

Gospodarka odpadami

Problem odpadów jest jednym z ważniejszych tematów nie tylko w gminie ale także na terenie województwa i kraju. Na terenie gminy odbiór odpadów komunalnych odbywa się w sposób zorganizowany. Odpady komunalne na poszczególnych posesjach indywidualnych, w firmach i instytucjach gromadzone są w zbiornikach metalowych o poj. 110 l oraz workach z tworzyw sztucznych. Na terenie Gminy wprowadzona została selektywna zbiórka odpadów (selekcja u źródła). Prawidłowa gospodarka odpadami wytwarzanymi w przedsiębiorstwach znajdujących się na terenie gminy leży (zgodnie z zapisami ustawy o odpadach) w gestii tychże przedsiębiorstw. Planowane jest także zbieranie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Odpady biodegradowalne (zielone, kuchenne) zagospodarowywane są w gospodarstwach domowych (kompostowanie, skamianie zwierząt)

Szczegółowe informacje na temat prowadzenia gospodarki odpadami w Gminie zawarte są w Regulaminie utrzymania czystości i porządku, który jest aktem prawa miejscowego.

Natomiast dokładne dane związane z aktualnymi i projektowanymi działaniami w gospodarce odpadami komunalnymi zawarte zostaną w planie gospodarki odpadami.

Gazyfikacja

W gminie funkcjonuje sieć gazociągowa. Z możliwości przyłączenia skorzystało ponad 90 % gospodarstw w gminie. Niemożność dostarczania gazu wiązała się z blokadami natury technicznej (budynki w złym stanie technicznym) lub ekonomicznej (znaczne oddalenie od sieci przesyłowej). Zauważyć należy, że w ostatnich latach, część mieszkańców, instytucji oraz przedsiębiorców modernizowała lokalne źródła ciepła dostosowując je do możliwości używania gazu sieciowego jako źródła energii cieplnej, jednakże względy ekonomiczne (podwyżka cen gazu ziemnego) spowodowały w wielu przypadkach powrót do użytkowania tradycyjnych źródeł ciepła.

Dostęp do energii elektrycznej

Funkcjonujący system linii energetycznych i stacji transformatorowych pokrywa całkowicie potrzeby w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną. System przesyłowy wymaga jednak ciągłej rozbudowy i modernizacji.

Zaznaczyć należy, że na terenie gminy działają elektrownie wykorzystujące siłę wiatru do wytwarzania energii. Pracują one dostarczając energii na indywidualne potrzeby właścicieli elektrowni. Są one jednak pozytywnym przykładem wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Turystyka

Położenie gminy i zróżnicowana rzeźba terenu stwarzają dobre warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Niestety brak jest ciągle wytyczonych pieszych i rowerowych traktów, mogących służyć mieszkańcom gminy i gmin sąsiednich jako miejsca czynnego wypoczynku. Na obszarze gminy nie ma też wydzielonych kąpielisk, które mogłyby być magnesem przyciągającym, szczególnie w sezonie letnim, okolicznych mieszkańców i turystów.

W ostatnich latach zauważa się dynamiczny rozwój gospodarstw agroturystycznych, które stają się alternatywą dla drogich hoteli i pensjonatów.

W obrębie gminy znajduje się także wiele wartych odwiedzenia budowli, wśród których wymienić należy drewniany kościółek w Krzemienicy, obiekty dawnej Dyrekcji Lasów Ordynacji Potockich w Dąbrówkach, Zagrodę Garncarską (Fot. 1).

Fot. 1. Poznawanie trudnej sztuki wyrobu garnków w Zagrodzie Garncarskiej

3. STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO

3.1. Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym Gmina Czarna położona jest w dorzeczu rzeki Wisłok i jej lewobrzeżnych dopływów. W swym biegu na terenie gminy Wisłok przyjmuje wody wielu niewielkich cieków wodnych do nich zaliczają się:

- Potok Glemieniec przepływający przez wieś Krzemienica i Czarna ,
- Potok Medynka (przedłużenie potoku Trzebośnica) przepływający przez miejscowość Medynia Głogowska ,
- Potok Pogwizdówka – przepływa przez teren wsi Pogwizdów.

Jakość wód powierzchniowych płynących (za wyjątkiem rzeki Wisłok) nie jest monitorowana, stąd też nie można jednoznacznie wskazać stopnia ich zanieczyszczenia. Można jedynie domniemywać, że pomimo znacznego skanalizowania gminy do wód tych dostają się znaczne ilości zanieczyszczeń pochodzenia antropologicznego, w tym również rolnicze. Na terenie gminy zlokalizowany jest 1 punkt pomiarowo-kontrolny regionalnego monitoringu jakości wód płynących. Znajduje się on na rzece Wisłok w miejscowości Dąbrówki (tabela nr 2).

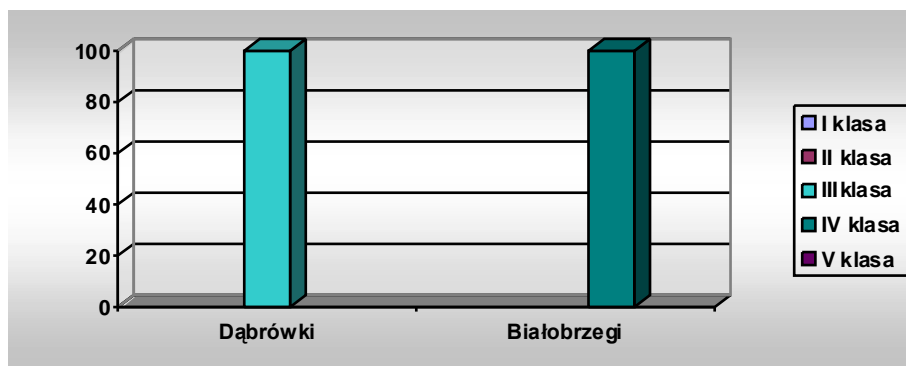
Tabela Nr 2 Wykaz punktów badawczych sieci monitoringu rzeki Wisłok na terenie Powiatu Łańcuckiego

Lp.	Rzeka	Nazwa przekroju pomiarowo-kontrolnego	km biegu rzeki	Miejscowość	Gmina
1	Wisłok	Powyżej Łańcuta	36,8	Dąbrówki	Czarna
2.	Wisłok	Poniżej Łańcuta	27,8	Białobrzegi	Białobrzegi

Przeprowadzone badania jakości wód płynących w 2005r. ujawniły, że rzeka Wisłok w punkcie badawczym zlokalizowanym powyżej Łańcuta (Dąbrówki) prowadzi wody w klasyfikacji ogólnej zaliczone do III klasy czystości (wody zadowalającej jakości) , natomiast już powyżej Łańcuta (Białobrzegi) stwierdzono wody niezadowalającej jakości (IV klasa)

Należy zauważyć, że jakość wód monitorowana w wymienionych powyżej punktach pomiarowych uległa poprawie w stosunku do 2003r., kiedy w obydwu punktach, w klasyfikacji ogólnej wody zaliczono do ponadnormatywnie zanieczyszczonych.

Wykres Nr 4. Jakość wód w rzece Wisłok wg oceny ogólnej w 2005r.

Wisłok jest lewobrzeżnym dopływem Sanu, do którego uchodzi w km 90,5. Całkowita długość Wisłoka wynosi 204,9 km a powierzchnia zlewni 3522 km². Rzeka ta przepływa między innymi przez tereny gmin Czarna i Białobrzegi.

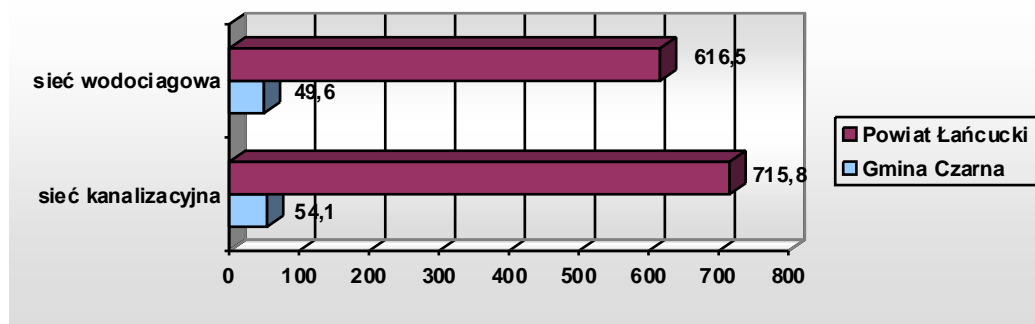
Powyżej Łącuta (36,8km) rzeka prowadzi wody o III klasie czystości na stan jakości wód bardzo duży wpływ mają zanieczyszczenia odprowadzane z miasta Rzeszowa. Poniżej Łącuta wody Wisłoka monitorowane są w punkcie pomiarowym zlokalizowanym w miejscowości Białobrzegi. W tym miejscu daje się dodatkowo zauważyć wpływ na jakość wód Wisłoka zanieczyszczeń odprowadzanych z miasta Łącuta oraz miejscowości przyległych. Jakość wody uległa pogorszeniu zaklasyfikowano je jako wody niezadawalającej jakości (IV klasa)

Od punktu pomiarowego w Białobrzegach, aż do ujścia rzeki jakość wód Wisłoka nie uległa poprawie.

Na uwagę zasługuje fakt, że wszystkie miejscowości wchodzące w skład gminy posiadają wodociąg. Według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie w 2005r. Gmina Czarna posiadała 49,6 km sieci wodociągowej rozdzielczej. Od kilku lat zdecydowanie korzystniej przedstawia się sytuacja w zakresie sieci kanalizacyjnej, której w gminie jest 54,1 km (sieć rozdzielcza+ kolektory) (wykres nr 5).

Ilość ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną w 2005r. wyniosła w Gminie 163,5 dam³ i było to 8,7% wszystkich ścieków odprowadzanych w sposób zorganizowany w powiecie łańcuckim.

Wykres Nr 5. Długość sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej w Gminie Czarna oraz pozostałej części powiatu

Zaznaczyć tutaj należy, że aktualnie jedynie miejscowości Zalesie, Medynia Głogowska oraz Pogwizdów nie zostały pełni skanalizowane.

Na terenie gminy nie występują większe zakłady przemysłowe mogące znacząco wpływać na jakość wód. Należy jednak pamiętać, że pogorszenie się stanu wód w gminie, może być skutkiem wprowadzenia zanieczyszczeń w zupełnie innym miejscu, np. w gminie sąsiedniej lub nawet położonej w znacznej odległości. Stąd też przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód, podobnie jak i powietrza, wymaga współpracy regionalnej, a nie tylko działań w skali lokalnej - gminnej. Eliminacja zanieczyszczeń wymaga przede wszystkim rozpoznania i likwidacji głównych ich źródeł.

3.2. Wody podziemne

Teren gminy Czarna podobnie jak gmin Łańcut i Białobrzegi obfituje w wody podziemne. Największe zasoby tych wód znajdują się w terasie rzecznej Wisłoka. Wody podziemne są pochodzenia czwartorzędowego i wchodzi w skład Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 425 „Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów”.

Tabela nr 3. Dane charakterystyczne GZWP o zasobach udokumentowanych.

Nazwa zbiornika	Powierzchnia km ²	Zasoby dyspozycyjne m ³ /d	Pobory wody m ³ /d
GZWP Nr 425 „Dębica-St.Wola-Rzeszów”	2 194,0	576 000	113 000

Wody podziemne są znacznie mniej zdegradowane jakościowo niż wody powierzchniowe. Wynika to z faktu, że są one częściowo chronione przed bezpośrednimi wpływami zanieczyszczeń pochodzących z powietrza, wód powierzchniowych i powierzchni ziemi. Jednakże jakiegokolwiek zanieczyszczenie wód podziemnych miałyby charakter trwały i mogłyby deklasować wody podziemne w ich przydatności do spożycia.

Wody podziemne stanowią główne źródło zaopatrzenia mieszkańców gminy w ten nieodzowny do życia produkt. Woda z ujęcia w Czarnej wykorzystywana jest miejscowości Czarna, Dąbrówki oraz Zalesie. Studnie w Pogwizdowie zaopatrują w wodę Pogwizdów, Medynię Łańcucką i Głogowską. Natomiast wieś Krzemienica posiada własne ujęcie wody. Niejednokrotnie ujęcia wody wymagają modernizacji. Gmina prowadzi remont urządzeń służących do poboru wody przy udziale środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. W związku z tak szerokim wykorzystaniem tych wód konieczne jest prowadzenie stałego ich monitoringu. Polega on na systematycznych badaniach jakości wód podziemnych, interpretacji uzyskanych wyników oraz prognozowaniu zachodzących w nich zmian.

Na terenie powiatu łańcuckiego w miejscowości Łańcut znajduje się jeden punkt pomiarowy sieci krajowej monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych. Próbkę wody z GZWP nr 425 pobierane są raz w roku. Zgodnie z klasyfikacją jakości zwykłych wód podziemnych, przyjętą dla potrzeb monitoringu środowiska, badane wody zaliczono zarówno w 2004 jak również w 2005r do wód wysokiej jakości (II klasa). Należy tutaj zaznaczyć, że jedynie w Łańcucie oraz Ropczycach stwierdzono tak wysoką jakość wód w GZWP 425. W pozostałych 5 punktach monitoringowych (Mielec, Leżajsk, Nowa Dęba, Stalowa Wola, Rzeszów) stwierdzono mniej korzystne parametry wód. W miejscowości Rzeszów w 2005r. badane wody zaliczono do V (wody złej jakości), najniższej klasy jakości wód.

Biorąc pod uwagę bardzo dobrą jakość wód podziemnych na obszarze Gminy i niestety pogarszającą się jakość na obszarach przyległych (Rzeszów) należy szczególnie dbać aby nie nastąpiło zanieczyszczenie wód podziemnych, gdyż nosiłoby ono charakter trwały. Gmina Czarna jest gminą wiejską, a do podstawowych ognisk zanieczyszczeń wód podziemnych związanych z gospodarką rolną i hodowlaną zaliczyć można:

- obszary intensywnego stosowania nawozów i środków ochrony roślin,
- miejsca niewłaściwego magazynowania nawozów mineralnych,
- miejsca usuwania przeterminowanych pestycydów,
- miejsca wykonywania kiszzonek paszowych,

- tereny rolniczego wykorzystania gnojowicy.

3.3. Gospodarka odpadami

Zadania gminy w zakresie gospodarki odpadami zostały określone w rozdziale 3a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r o odpadach. Do obowiązkowych zadań własnych gmin w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi należy:

1. zapewnienie objęcia wszystkich mieszkańców gminy zorganizowanym systemem odbierania wszystkich rodzajów odpadów komunalnych,
2. zapewnienie warunków funkcjonowania systemu selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych, aby było możliwe:
 - ✓ ograniczenie składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,
 - ✓ wydzielenie odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych,
 - ✓ osiągnięcie poziomów odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych
3. zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami lub przedsiębiorcami instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, albo zapewnienie warunków do budowy, utrzymania i eksploatacji instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych przez przedsiębiorców,
4. zapewnienie warunków ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania.

Na podstawie powyższych zapisów oraz zapisów ustawy z dnia 13 września 1996r o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Rada Gminy, uchwaliła w dniu 17 marca 2006r. (uchwała Nr XXXIV/294/06) regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, który JEST AKTEM PRAWA MIEJSCOWEGO i szczegółowo określa sposób gospodarowania odpadami na terenie Gminy Czarna

Na terenie gminy nie występuje czynne składowisko odpadów. Wprawdzie w miejscowości Czarna funkcjonowało składowisko odpadów komunalnych, ale kilka lat temu eksploatacja jego została zakończona i poddano je rekultywacji. Niestety, podobnie jak w innych gminach, uciążliwością stają się tzw. "dzikie wysypiska odpadów". Powstają one głównie na terenach leśnych i są w miarę możliwości likwidowane. Część powstających w gospodarstwach domowych odpadów jest spalanych w lokalnych piecach c.o. Proceder ten powszechny jest szczególnie w miesiącach zimowych, w związku z czym w miesiącach tych notuje się zmniejszenie ilości wytwarzanych i odbieranych odpadów (zwłaszcza papieru i tektury oraz tworzyw sztucznych), natomiast zwiększa się uciążliwość wynikająca z tzw. niskiej emisji.

Szczegółowe informacje dotyczące gospodarki odpadami na terenie gminy zawarte będą w aktualizacji Planu Gospodarki Odpadami.

3.4 Powietrze i hałas

Jakość powietrza

W Polsce zagadnienia ochrony powietrza uregulowane są w ustawie Prawo ochrony środowiska i rozporządzeniach Ministra Środowiska.

Zanieczyszczenia powietrza to gazy, ciecze i ciała stałe obecne w atmosferze nie będące jego naturalnymi składnikami lub też substancje występujące w ilościach wyraźnie zwiększonych w porównaniu z naturalnym składem powietrza. Zanieczyszczenia emitowane do powietrza niekorzystnie wpływają nie tylko na stan atmosfery, ale także na jakość oraz czystość wód i gleb, rozwój roślin i zwierząt, a co za tym idzie także na zdrowie człowieka.

Antropologiczne źródła powstawania zanieczyszczeń powietrza podzielić można na:

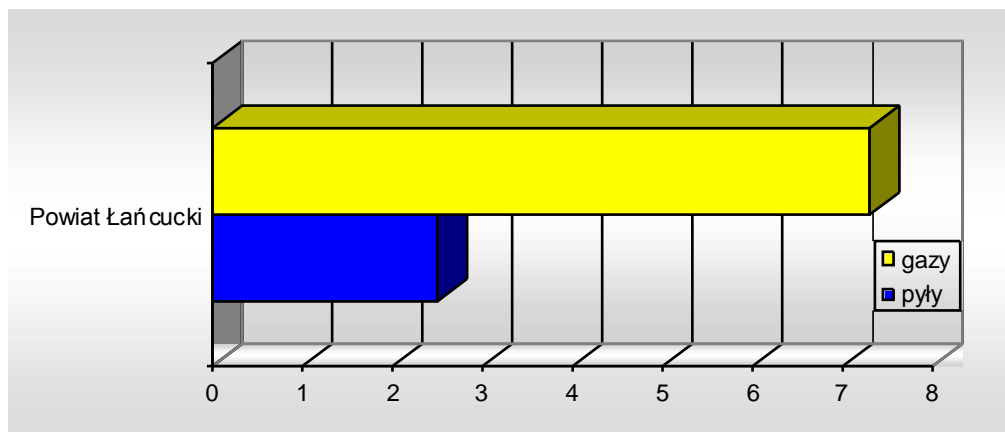
- energetyczne spalanie paliw,
- przemysłowe procesy technologiczne,
- transportowe (głównie transport samochodowy),
- komunalne – gospodarstwa domowe oraz unieszkodliwianie odpadów.

Według informacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w emisja zanieczyszczeń pyłowych kształtuje się w przedziale 200-300 Mg/rok. Natomiast w skali województwa i powiatu emisje zanieczyszczeń gazowych należy zaliczyć jako średnią. Gmina mieści się w przedziale 200-300 Mg/rok. Wśród zanieczyszczeń powietrza coraz większy procent zajmują zanieczyszczenia komunikacyjne związane z olbrzymim wzrostem w ostatnich latach ilości samochodów oraz rozwojem transportu towarowego, samochodowego. Zanieczyszczenia te emitowane są głównie z ruchu samochodowego, a w mniejszym stopniu z kolejowego. Transport oprócz emisji spalin dostarcza także innych zanieczyszczeń, jak np. azbest uwalniany się w procesie ścierania okładzin hamulcowych lub produkty ścierania się szyn kolejowych i kół pociągów. Emitory liniowe jakimi są drogi (zwłaszcza te o dużym natężeniu ruchu) stają się jednym z głównych źródeł zanieczyszczenia powietrza na danym obszarze.

Do grupy tzw. liniowych źródeł emisji zaliczyć można, oprócz transportu kołowego, także transport rurociągami substancji płynnych i gazowych. (np. ropa naftowa, gaz ziemny). Zanieczyszczenia środowiska pochodzące z tych źródeł nie

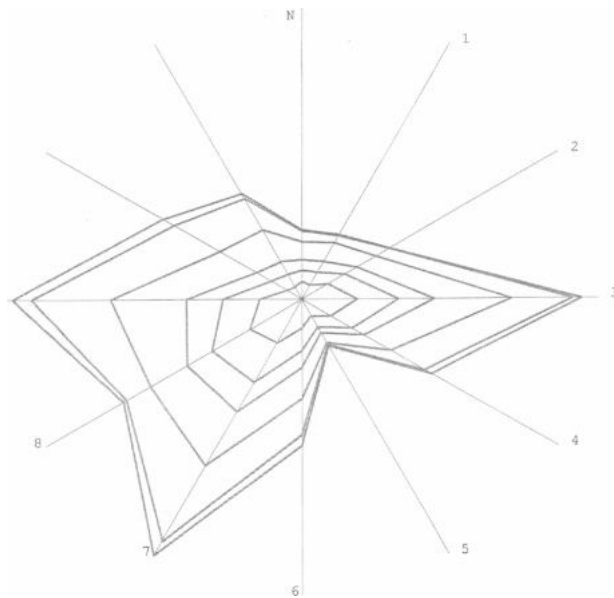
mają jednak charakteru stałego i są incydentalne, aczkolwiek w ekstremalnych sytuacjach awaryjnych mogą mieć charakter katastrofalny..

Wykres nr 6. Średnia emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych w Powiecie Łańcuckim (w kg/mieszkańca/rok)

Podstawowymi źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza w gminie są zakłady przemysłowe, kotłownie lokalne oraz środki transportu. W skali lokalnej zanieczyszczenia powstające w małych kotłowniach i paleniskach domowych, gdzie podstawowym źródłem energii cieplnej jest spalanie węgla i koksu oraz nierzadko odpadów domowych oraz powstające w wyniku spalania paliw ciekłych w pojazdach mechanicznych są źródłem powstania tzw. niskiej emisji uciążliwej szczególnie w okresie grzewczym.

Ponadto na stan czystości powietrza wpływ mogą mieć punktowe źródła emisji zanieczyszczeń przemysłowych i komunalnych aglomeracji łańcuckiej i rzeszowskiej, gdyż zauważana jest przewaga wiatrów zachodnich (róża dziesięcioletnia – rys. nr 2) .

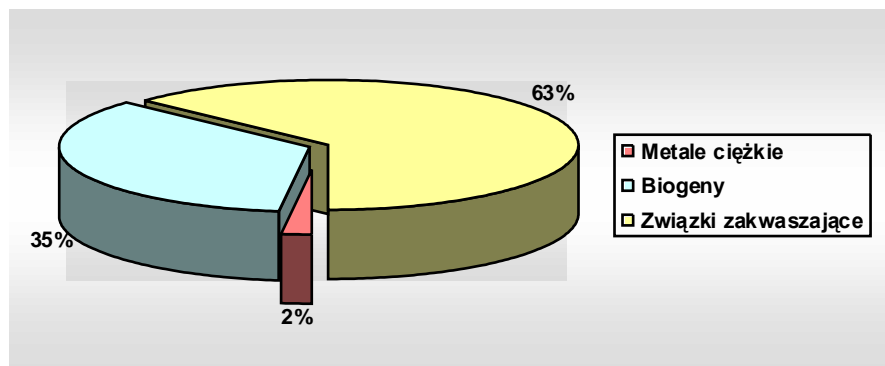

Rysunek 2. Róża wiatrów (dziesięciolecie)

Gmina Czarna położona jest na północny-wschód od miasta Rzeszowa, stąd też przy przewadze wiatrów zachodnich zanieczyszczenia emitowane przez kotłownie i zakłady przemysłowe tam zlokalizowane mogą mieć pewien wpływ na poziom zanieczyszczenia powietrza w gminie. Nie jest on jednak znaczący, stąd też ogólnie należy stwierdzić, że powietrze na terenie gminy nie jest zanieczyszczone w ponadnormatywnym stopniu, a nawet można uznać, że teren gminy należy do obszarów stosunkowo „czystych”, pod tym względem.

Chemizm wód opadowych wpływa na jakość środowiska naturalnego. Ilość dostających się do ziemi zanieczyszczeń powodujących degradację gleb i zakwaszanie zbiorników wodnych jest uzależniona od ilości opadów atmosferycznych. Wielkość opadów na obszarze województwa podkarpackiego waha się od 6,5mm w październiku do 170,6 mm w lipcu. Od 1999 roku obciążenie powierzchniowe województwa podkarpackiego badanymi przez WIOŚ zanieczyszczeniami wniesionymi z atmosfery przez opad mokry kształtuje się na podobnym poziomie. Odczyn opadów zawiera się w zakresie 4,3 - 6,6. Brak jest szczegółowych danych dla Gminy Czarna, natomiast obciążenie powierzchniowe powiatu łańcuckiego zanieczyszczeniami z opadów atmosferycznych w 2002 roku przedstawiono poniżej na wykresie nr 10

Wykres Nr 7. Rozkład zanieczyszczeń z opadów atmosferycznych

Hałas

Emisja hałasu jest obecnie najpowszechniejszym zanieczyszczeniem środowiska. Ostatnie badania hałasu w Polsce wskazują na poszerzanie obszarów o niekorzystnym klimacie akustycznym. Konsekwencją takiego stanu jest objęcie szkodliwym wpływem hałasu coraz większej liczby ludzi. Szacuje się, iż ponad 1/3 mieszkańców Polski narażona jest na ponadnormatywny hałas. Województwo podkarpackie na tle kraju należy do województw średnio zagrożonych hałasem. Wpływ na klimat akustyczny posiada emisja hałasu komunikacyjnego, przemysłowego oraz komunalnego (obecnego w pomieszczeniach i miejscach przebywania ludzi). Najbardziej negatywnie odbierany jest przez ludzi hałas drogowy i osiedlowy.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa źródłami hałasu, dla których ustalono dopuszczalne wartości w środowisku są:

- drogi i linie kolejowe;
- starty, lądowania i przeloty statków powietrznych;
- instalacje i pozostałe obiekty oraz grupy źródeł hałasu (hałas przemysłowy i komunalny);
- linie elektroenergetyczne.

Hałas przemysłowy i komunalny

Hałas przemysłowy i komunalny jest odczuwalny jako jeden z najbardziej uciążliwych w środowisku. Analiza danych z ostatnich lat wskazuje, że zagrożenie hałasem przemysłowym ma charakter coraz bardziej lokalny, a dostępność do nowoczesnych technologii w produkcji sprawia, że zasięg hałasu przemysłowego staje się coraz mniejszy.

Analizując dane z lat poprzednich można stwierdzić, iż stan zagrożenia hałasem przemysłowym ulega zmianie (zmniejsza się), co wiąże się z transformacją gospodarki. W miejscu hałasu przemysłowego pojawia się coraz częściej zagrożenie

hałasem komunalnym (lokale rozrywkowe w porze nocnej, drobna wytwórczość i usługi, instalacje klimatyzacyjno-wentylacyjne z pomieszczeń handlowych, biurowych i usługowych). Emitują one hałas o niewysokim poziomie i niewielkim zasięgu oddziaływania, często o nieznacznych przekroczeniach. Są one przyczyną częstych interwencji z uwagi na niewłaściwą lokalizację, często w zwartej zabudowie, powodującą lokalną uciążliwość akustyczną.

Jednak hałas ze źródeł przemysłowych czy komunalnych jest stosunkowo łatwy do wyeliminowania (w porównaniu do hałasu komunikacyjnego), poprzez m.in. modernizację linii technologicznych, stosowanie wyciszeń i obudów dźwiękochłonnych wymaga również zdecydowanie mniejszych nakładów finansowych.

Hałas komunikacyjny

Dominującym źródłem zakłóceń klimatu akustycznego środowiska w województwie oraz gminie jest **hałas drogowy**. Gwałtowny rozwój motoryzacji w ostatnich latach związany, z tym wzrost natężenia ruchu, spowodowały znaczne pogorszenie klimatu akustycznego

Oddziaływanie komunikacji drogowej na klimat akustyczny ma tendencję rosnącą. Wiąże się to ze stale rosnącą liczbą pojazdów na drogach, przy jednoczesnym nienadążaniu z rozbudową lub modernizacją układów komunikacyjnych. Stwierdza się zanikanie ciszy nocnej w obszarach bezpośrednio sąsiadujących z ciągami komunikacyjnymi, prowadzącymi ruch tranzytowy. Badania monitoringowe w zakresie zagrożenia hałasem komunikacyjnym nie były przeprowadzane na obszarze Gminy Czarna . Jednak pamiętając, że przez teren gminy przebiega krajowa droga nr 4 można przypuszczać iż wyniki pomiarów w miejscowościach sąsiadujących (Kraczkowa) będą odzwierciedlały sytuację w miejscowościach należących do Gminy Czarna przez które przebiega ta droga.

Wyniki przeprowadzonych pomiarów w miejscowości Kraczkowa wykazały, że natężenie pojazdów w porze dziennej wynosiło prawie 1500 poj/h (w tym 10 % to pojazdy ciężkie), natomiast w porze nocnej 291poj/h (w tym 16 % to pojazdy ciężkie) Równoważny poziom hałasu zarówno dla pory dziennej jak również dla pory nocnej został przekroczony odpowiednio o 15 dB (pora dzienne – wartość dopuszczalna 50 dB) oraz o 18,4 dB (pora nocna – wartość dopuszczalna 50 dB)

Przekroczenia progowych poziomów hałasu, skutkujące zaliczeniem obszaru do kategorii terenu zagrożonego hałasem zostały stwierdzone na terenie powiatu łańcuckiego w punkcie pomiarowym w Łańcucie.

Na terenie powiatu nie przeprowadzono badania hałasu kolejowego.

3.5. Jakość gleb

Gleby Podkarpacia charakteryzuje zmienność typologiczna związana z budową geologiczną, morfologią terenu, stosunkami wodnymi, charakterem szaty roślinnej oraz działalnością człowieka.. Gleby najwyższych klas bonitacyjnych I - IV (objęte ochroną) zajmują około 70 % powierzchni wszystkich użytków rolnych. Koncentrują się one w środkowej części województwa, w dolinach rzek Wisły, Sanu i ich dopływów. Są to mady i czarnoziemy wytworzone z lessów.

W części północnej i w Kotlinie Sandomierskiej dominują gleby brunatne i bielcowe wytworzone z piasków, glin, łąków i utworów pyłowych, klas V i VI, niekiedy klasy IV. Na Pogórzu Karpackim i w Karpatach występują gleby brunatne, pyłowe i pyłowo-ilaste, klas III - IV (na wierzchołkach i łagodnych zboczach), klas V i VI (stromo zbocza). Wyższe partie pokrywają gleby szkieletowe.

Stan gleb województwa jest na ogół dobry. Podstawowymi czynnikami degradacji gleb w województwie są zjawiska erozyjne (w tym osuwiska), zakwaszenie gleb, zanieczyszczenie gleb substancjami chemicznymi i eksploatacja surowców. Na terenie województwa erozją wietrzną zagrożonych jest 12,5% gleb użytkowanych rolniczo, wodną 36,3 % i wąwozową 24,6% gruntów rolnych i leśnych. Badania wykazały, że ponad 70% użytków rolnych ma odczyn kwaśny i bardzo kwaśny (pH do 5,5), w związku z czym najwyższe w kraju potrzeby wapnowania.

Stopień zanieczyszczenia chemicznego gleb w województwie na ogół jest niewielki. Na 95 % rolniczej przestrzeni produkcyjnej nie stwierdza się znaczącego wpływu emisji przemysłowych na poziom zawartości metali ciężkich i aktywność promieniotwórczą w glebie. Zanieczyszczenia gleb mają charakter punktowy (emisja dużych zakładów przemysłowych i składowiska odpadów) i liniowy (wzdłuż szlaków komunikacyjnych, o znacznym natężeniu ruchu).

W 2005r. na obszarze powiatu łańcuckiego odnotowano przekroczenia standardów ziemi i gleby.

Natomiast przeprowadzone badania gleb na zawartość metali ciężkich wzdłuż trasy A-4 nie wykazały nadmiernego ich zanieczyszczenia.

Głównymi czynnikami dewastacji gleb na terenie gminy są poszukiwania złóż mineralnych oraz niezorganizowany pobór piasku. W związku z tym prowadzi się kontrolę prowadzonych odwiertów oraz właściwej regeneracji terenów powiertniczych. Ponadto istnieje potrzeba dopilnowania właściwej rekultywacji terenów wyrobiskowych piasku.

Również rolnictwo przyczynia się do dewastacji gleby poprzez niewłaściwe stosowanie zabiegów agrotechnicznych, sztucznych nawozów mineralnych czy środków ochrony roślin.

Jednakże w chwili obecnej sytuacja ekonomiczna wsi spowodowała ograniczenia w stosowaniu nawozów i pestycydów, w związku z czym gleba jest mniej obciążana tego typu substancjami.

3.6. Promieniowanie elektromagnetyczne

Wszystkie urządzenia elektryczne, w tym napowietrzne linie przesyłowe, wytwarzają w swoim otoczeniu pola elektromagnetyczne. W zależności od zakresu częstotliwości, pola elektromagnetyczne wytwarzają elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące ($1-10^{16}$ Hz) oraz promieniowanie jonizujące ($10^{16}-10^{22}$ Hz). Źródłem promieniowania niejonizującego są systemy przesyłowe energii elektrycznej, stacje nadawcze radiowe, telewizyjne, telefonii komórkowej, urządzenia radiolokacyjne (radary), telefony komórkowe, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne i gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe). Źródłem promieniowania jonizującego są promienniki ultrafioletu.

Ochrona ludzi i środowiska przed niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym uregulowana jest przepisami: ochrony przed promieniowaniem, zagospodarowania przestrzennego, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisami sanitarnymi.

W obszarze otaczającym źródło pola elektromagnetycznego, jakim są linie elektroenergetyczne, występuje podwyższony poziom natężenia pola elektromagnetycznego. Pole to o częstotliwości 50Hz i przy natężeniu powyżej 1kV/m, poprzez swoją składową elektryczną ma niekorzystny wpływ na organizmy żywe.

Miarą pośrednią oddziaływania pola jest prąd pojemnościowy, płynący przez ciało człowieka do ziemi. Ustalona, bezpieczna wartość tego prądu przy dotykaniu elementów metalowych, pojazdów ogrodzeń i innych przedmiotów usytuowanych w pobliżu urządzenia elektrycznego nie powinna przekraczać 4 mA.

Linie i stacje napowietrzne są postrzegane jako elementy nieharmonizujące z krajobrazem zarówno naturalnym jak i zurbanizowanym., zaś strefy występowania podwyższonego poziomu pola elektromagnetycznego są obszarami ograniczonego użytkowania i zagospodarowania terenu.

Dotyczy to lokalizacji obiektów kubaturowych przeznaczonych na stały pobyt ludzi i zalesień w pobliżu linii. Sposób zagospodarowania w granicach tych obszarów jest określony przez polskie normy, wytyczne projektowania i eksploatacji urządzeń elektrycznych oraz przepisy branżowe.

W związku z występowaniem potencjalnego zagrożenia, wywołanego przez przebywanie w obszarze oddziaływania silnych pól elektromagnetycznych, występujących w otoczeniu anten nadawczych, zostały ustalone przepisy ochrony przed promieniowaniem. Mają one na celu zapewnienie odpowiedniej separacji przestrzennej pomiędzy miejscem przebywania ludzi a obszarami o wysokim poziomie natężenia pól elektromagnetycznych.

W obszarach o wartościach natężenia pola lub gęstości mocy osiagającej lub przekraczającej powyższe wartości nie dopuszcza się przebywania ludności, poza osobami zatrudnionymi przy użytkowaniu źródeł pól.

Na terenie gminy nie stwierdzono ponadnormatywnych wartości elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.

Aktualnie lokalizacja obiektów emitujących tego typu promieniowanie podlega przepisom budowlanym i dotyczącym zagospodarowania przestrzennego.

3.6 Przyroda

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest bardzo zróżnicowane i dobrze zachowane. Świadczy o tym występowanie na jego terenie wielu gatunków zwierząt i roślin objętych ochroną gatunkową, w tym:

- gatunków rzadkich,
- gatunków reliktowych (m.in. wąż Eskulapa, rosiczka okrągłolistna),
- gatunków endemicznych (głównie wśród bezkręgowców i grupy roślin wschodniokarpaccich),
- skrajnie zagrożonych w skali europejskiej (m.in. żbik, nadobnica alpejska, orzeł przedni),
- zagrożonych wyginięciem w skali światowej (m.in. wilk, kania ruda, derkacz, wydra),
- uznawanych za priorytetowe w międzynarodowym systemie Natura 2000.

Teren gminy w ok. 30 % pokryty jest lasami. Tworzą one 3 oddzielone od siebie przestrzenne kompleksy charakteryzujące się nieco odmiennym składem florystycznym (szczegółowy skład florystyczny znajduje się w Inwentaryzacji przyrodniczej dla Gminy Czarna). Kompleksy leśne gminy zostały włączone do ochronnych obszarów leśnych dla miasta Łańcuta. Zarówno środowisko leśne jak i tereny otwarte sprzyjają rozwojowi wielu gatunków fauny. Wśród nich można spotkać łosie, jelenie, sarny, dziki, borsuki, lisy, zające, bażanty i inne). Od kilku lat spotkać można także żeremie bobra, który już na stałe zadomowił się na terenie gminy.

Lasy są ważnym elementem bezpieczeństwa ekologicznego - dlatego polityka i gospodarka leśna mają rangę strategiczną. Lasy, szczególnie iglaste, są ekosystemami wrażliwymi na szereg oddziaływań człowieka. Stąd też, istotna jest wiedza o stanie zdrowotnym lasów, które stanowią "zielone płuca" gminy.

Decydujący wpływ na stan lasów mają:

czynniki naturalne – takie jak: obniżenie poziomu wód gruntowych i częsty deficyt opadów atmosferycznych, wiatr i śnieg wywołujące osłabienie drzew, ich podatność na ataki szkodników i choroby oraz susze w zasadniczy sposób zwiększające zagrożenie lasów pożarami; Do najważniejszych przyczyn wywołujących pożary

w lasach należy zaliczyć przerzuty ognia z gruntów nieleśnych (wypalanie ściernisk, traw bądź nieużytków.)

czynniki pochodzenia antropogenicznego - zanieczyszczenia wód powierzchniowych, skażenia atmosfery gazami i pyłami, a poprzez zakwaszenie gleb i toksyczne działanie na organizmy, negatywnie wpływają na ekosystemy leśne, sprzyjając występowaniu szkodników i lokalnie powodując zamieranie lasów.

Za najgroźniejsze uznaje się: spaliny, dwutlenek siarki, tlenki azotu, fluor i pyły.

W ostatnich latach odnotowuje się jednak znaczny spadek koncentracji NO i SO₂, co wpływa bezpośrednio na stan zdrowotny drzewostanów.

nierównomierna, przestrzenna struktura lasów - występowanie małych kompleksów leśnych, która powoduje zwiększenie negatywnych dla tych lasów presji oraz utrudnia zarządzanie.

Na obszarze Gminy Czarna dotychczas ochroną prawną objęta została jedna lipa drobnolistna, która stała się pomnikiem przyrody. Znajduje się ona w miejscowości Czarna

4. ZAMIERZENIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ I POPRAWĄ STANU ŚRODOWISKA

Program ochrony środowiska dla Gminy Czarna w zakresie ochrony środowiska stanowić będzie podstawę do racjonalnej polityki i działalności władz gminy w zakresie krótko i długoterminowych działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych w dziedzinie ochrony środowiska.

Strategicznym celem polityki ekologicznej jest ograniczanie szkodliwych czynników wpływających na zdrowie i zapobieganie zagrożeniom zdrowia. Dlatego duże znaczenie ma stała poprawa jakości wód powierzchniowych i stanu powietrza atmosferycznego, ochrona przed chemicznym zanieczyszczeniem gleb i wód gruntowych, właściwa gospodarka odpadami, ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym, zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Zdefiniowane w programie cele i kierunki działania zgodne są z aktualnie obowiązującymi przepisami odnoszącymi się do ochrony środowiska i są zgodne z celami i kierunkami działań określonymi w polityce ekologicznej państwa oraz aktualizowanym Programie ochrony środowiska dla Województwa Podkarpackiego i obowiązującym Programie ochrony środowiska Powiatu Łańcuckiego.

Wszelkie działania służące ochronie i poprawie jakości środowiska prowadzone będą w obrębie określonych celów, priorytetów i zadań ekologicznych. Wszystkie te elementy zostały podzielone na krótkoterminowe (obejmujące działania w latach 2008-2011) oraz na długoterminowe (lata 2012-2015). Zamierzenia te skoordynowane są z kierunkami działań określonymi przez instytucje wojewódzkie i powiatowe.

Dotychczasowa polityka samorządu i władz zdaje się potwierdzać tezę, że dbałość

o stan środowiska jest jednym z przyjętych w gminie priorytetów. I tak:

- wybudowana została oczyszczalnia ścieków wraz z częścią kanalizacji sanitarnej, a następne odcinki są w trakcie realizacji,
- uporządkowano sprawy związane z wydobywaniem kopalin, rekultywacją terenów powyrobiskowych,

- stałej poprawie ulega stan dróg, corocznie modernizowane są nowe odcinki, kładzie się nowe nawierzchnie, co powoduje większą płynność ruchu i mniejszą emisję spalin i hałasu,
- w miarę możliwości przeznaczają się nowe tereny pod zalesienia,
- gospodarka odpadami prowadzona jest w sposób coraz bardziej zorganizowany, co skutkuje poprawą stanu środowiska i zdecydowanie polepsza wizerunek gminy w oczach samych jej mieszkańców, a także potencjalnych inwestorów.
- systematycznie likwidowane są niezorganizowane wysypiska odpadów, mogące wpływać negatywnie na stan wód powierzchniowych, podziemnych czy gleb

Polityka ta realizowana jest w sposób stanowczy i konsekwentny, o czym świadczą coroczne nakłady na inwestycje w zakresie ochrony środowiska. Oprócz inwestowanych środków własnych, władze gminy pozyskują dodatkowe fundusze z różnych źródeł zewnętrznych tj. instytucji krajowych i zagranicznych udzielających wsparcia finansowego w dziedzinie ochrony środowiska.

Przyjmując za bazę stan istniejący określone zostały kierunki rozwoju gospodarczego na następne lata. Nie będzie on bez znaczenia dla stanu środowiska naturalnego, dlatego też konieczne jest określenie zasad, którymi należy się kierować aby nie naruszyć równowagi pomiędzy środowiskiem, a rozwojem gospodarczym – rozwój zrównoważony.

Plany rozwoju gospodarczego gminy opierają się na generalnym założeniu, którym jest zapewnienie mieszkańcom gminy możliwie najwyższego poziomu życia, optymalne wykorzystanie zasobów, zabezpieczenie walorów środowiskowych i dostosowania się do szybko zmieniających się uwarunkowań wynikających z otwartej gospodarki rynkowej i współpracy międzynarodowej.

Rozwój gminy oprócz uwarunkowań wewnętrznych determinowany jest także warunkami zewnętrznymi zarówno w skali województwa jak też w skali kraju. Duży wpływ na rozwój gminy mogłyby mieć inwestycje makroekonomiczne np. budowa planowanej autostrady A-4, niestety, pomimo wielu projektów przedsięwzięcie to nie jest realizowane.

Wytyczone w programie cele będą mogły być realizowane poprzez:

- wykorzystanie dobrych warunków klimatyczno-glebowych,
- rozwijanie rolnictwa ekologicznego,
- dogodne położenie geograficzne (niewielka odległość i stosunkowo nieźle połączenie ze stolicą powiatu-Łańcutem oraz miastem wojewódzkim-Rzeszowem, bliska odległość od lotniska)),

- kultywowanie tradycyjnego rzemiosła i rękodzielnictwa ceramicznego,
- racjonalne wykorzystanie zasobów leśnych,
- wykorzystanie walorów turystycznych gminy,
- zapobieganie rabunkowemu wykorzystaniu kopalin pospolitych

Najważniejsze bariery które należy pokonać to:

- niewystarczająca ilość środków finansowych,
- brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych,
- brak zainteresowania rozwojem rolnictwa,
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna,
- wysokie koszty kredytu na inwestycje gminne,
- trudności w uzyskaniu dofinansowania ze źródeł zewnętrznych na zadania infrastrukturalne.

Działania i przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska w Gminie Czarna zmierzają w kierunku poprawy stanu środowiska, racjonalnego gospodarowania zasobami, w tym ograniczenia materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i emisji zanieczyszczeń.

Strategicznym celem polityki ekologicznej jest ograniczanie szkodliwych czynników wpływających na zdrowie i zapobieganie zagrożeniom zdrowia poprzez poprawę stanu powietrza atmosferycznego, ochronę przed chemicznym zanieczyszczeniem gleb i wód, właściwą gospodarkę odpadami, ochronę przed hałasem, czy promieniowaniem elektromagnetycznym.

Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych

Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych oraz poprawa jakości wód powierzchniowych jest ważnym celem ekologicznym w Gminie Czarna. Cel ten zakłada zapewnienie najlepszej jakości wód, w tym utrzymanie ilości wody na poziomie zapewniającym równowagę biologiczną i ochronę przed powodzią. Obszarami na których przeprowadzane są działania związane z poprawą i ochroną jakości wód powierzchniowych oraz podziemnych są zlewnie rzek oraz obszary głównych zbiorników wód podziemnych..

Poprawa jakości wód zależy przede wszystkim od kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej. Ważne jest odpowiednie zarządzanie ochroną wód i jej zasobami, monitoring źródeł zanieczyszczeń oraz kontrola wdrażania i egzekwowania prawa. Działania w zakresie ochrony i kształtowania stosunków wodnych będą zmierzały do ograniczenia emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych (osadniczych i przemysłowych) oraz zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych.

Na terenie Gminy zadaniem mającym na celu poprawę jakości wód szczególnie cieków powierzchniowych jest dokończenie budowy kanalizacji i podłączenie do niej możliwie największej ilości gospodarstw domowych

i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, a także systematyczna eliminacja nielegalnych źródeł wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi.

Gospodarka wodna

Do celów zaopatrzenia ludności w wodę Gmina Czarna zużywa wodę podziemną. Istnieje więc konieczność racjonalnego jej użytkowania. Należałoby w maksymalny sposób wyeliminować tzw. sieciowe ubytki wody oraz awarie oraz zadbać o utrzymanie wysokiej jakości wód podziemnych (II klasa). Innym istotnym elementem jest sieć wodociągów i jej niezawodność w zaopatrzeniu ludności w wodę..

Gospodarka ściekowa

W gminie jednym ze sposobów ograniczenia przenikania zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych jest kontrola stanu technicznego oraz częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych, w których gromadzone są ścieki bytowe. Uprawnienia takie wynikają z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie. Jednakże najważniejszym działaniem w tym zakresie będzie dokończenie kanalizowania obszaru gminy (budowa kanalizacji w Pogwizdowie, Medyni Głogowskiej oraz Zalesiu (II etap). Ważnym zadaniem jest także likwidacja „nielegalnych” kolektorów ścieków bytowych odprowadzających bez oczyszczania ścieki do rowów przydrożnych, melioracyjnych, bezpośrednio do gleby czy powierzchniowych cieków wodnych.

Gospodarka odpadami

Zapobieganie i minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów jest priorytetem w polityce dotyczącej gospodarki odpadami. Dotyczy ono wszystkich uczestników życia produktu tj. projektantów, producentów, dystrybutorów, a także konsumentów oraz władz odpowiedzialnych za gospodarkę odpadami.

Szczegółowe zamierzenia oraz priorytety długo i krótkookresowe w zakresie gospodarki odpadami zostaną określone w zaktualizowanym Planie gospodarki odpadami

Ochrona powietrza

Realizacja zadań służących tym celem powinna przyczynić się do utrzymania stosunkowo wysokiej jakości powietrza, spełniającej wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz redukcji emisji gazów i pyłów do powietrza. Przy formowaniu podstawowych kierunków działań dla ochrony powietrza zostało przyjęte ogólne założenie maksymalnego ograniczenia emisji zanieczyszczeń.

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom powinno polegać przede wszystkim na ograniczeniu emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych, komunalnych i komunikacyjnych. Istotną sprawą na terenie gminy jest ograniczenie uciążliwej

emisji ze źródeł lokalnych (np. likwidacja spalania odpadów takich jak opony czy tworzywa sztuczne). Modernizacja źródeł emisji poprzez zamianę paliwa węglowego lub koksowego na ekologiczne np. gazowe lub biopaliwa (co jest możliwe na terenach wiejskich) także sprzyjać będzie ograniczeniu emisji zanieczyszczeń. Należy jednak pamiętać, że głównie względy ekonomiczne będą decydowały jakiego rodzaju paliwo będzie wykorzystywane jako źródło ciepła. Wciąż najbardziej popularne jest spalanie węgla kamiennego. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń to nie tylko zamiana paliwa. Redukcje zanieczyszczeń poprzez ograniczenie ilości spalanych paliw uzyskamy także poprzez:

- ograniczenie strat ciepła (uszczelnienie i izolacja sieci ciepłowniczej, docieplenie budynków, wymiana stolarki okiennej),
- wykorzystanie paliw o lepszych parametrach (wyższa kaloryczność, mniejsza zawartość popiołu i siarki)
- propagowanie wykorzystania niekonwencjonalnych (często odnawialnych) źródeł energii,

Działania ograniczające emisje zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych to:

- modernizacja technologii w celu prowadzenia mniej energochłonnej produkcji,
- udoskonalenie procesów spalania, prowadzące do zmniejszenia zużycia paliw,
- wdrażanie najlepszych dostępnych technik (BAT),
- prowadzenie systematycznej kontroli emisji zanieczyszczeń,
- pomoc finansowa dla zakładów wdrażających systemy zarządzania środowiskiem.

Coraz większe znaczenie dla jakości powietrza mają zanieczyszczenia emitowane przez pojazdy mechaniczne tzw. źródła komunikacyjne (pasmowe). Ponieważ nie są to źródła stacjonarne ograniczanie emisji nie jest sprawą łatwą:

Do działań ograniczających emisję ze źródeł komunikacyjnych mogą należeć:

- zwiększenie płynności i przepustowości sieci drogowej (działanie winno zostać uwzględnione przez wszystkich zarządzających drogami) poprzez np. poprawę standardów technicznych dróg,
- stopniowe eliminowanie pojazdów będących w złym stanie technicznym (zarówno osobowych jak i ciężarowych)
- tworzenie warunków do popularyzacji ruchu rowerowego np. poprzez wyznaczanie ścieżek rowerowych,
- powszechne wprowadzenie na stacjach paliw hemetyzacji procesu obrotu paliwami

4.2.6. Ochrona przed hałasem

Podstawowym działaniem w zakresie ochrony przed hałasem jest doprowadzenie do odpowiednich warunków akustycznych. Są one niezbędne zarówno do efektywnej działalności człowieka jak i dla odpoczynku. Odpowiednia eliminacja hałasu w środowisku jest niezbędna do poprawnego funkcjonowania jego wszystkich elementów. Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska w szczególności poprzez utrzymanie

poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie. Wprawdzie na obszarze Gminy Czarna badania jakości hałasu nie były wykonywane. Jednak ze względu na prawdopodobne przekroczenia dopuszczalnych wartości hałasu w sąsiedztwie drogi nr 4, podjęcie działań polegających na wybudowaniu ekranów akustycznych i poprawie jakości nawierzchni skutkować winno zmniejszeniem poziomu hałasu przenikającego do środowiska..

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Przedmiotem działań jest skuteczna ochrona ludzi i środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym. Podstawowe kierunki działań dotyczyć będą prowadzenia badań określających skalę zagrożenia promieniowaniem oraz zarządzania emisją pól elektromagnetycznych. Rejonami koncentracji działań w tym zakresie będą stacje telefonii komórkowej, linie przesyłowe energii elektrycznej 110kV i inne urządzenia wytwarzające niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne o częstotliwości 0,03-10¹⁶. Głównym zadaniem w tym temacie, będzie:

- inwentaryzacja źródeł elektromagnetycznych,
- rozeznanie jakie obszary podlegają ponadnormatywnemu promieniowaniu elektromagnetycznemu (wykonanie pomiarów przez służby ochrony środowiska),
- opracowanie i wdrożenie systemu informacji o emisji pól elektromagnetycznych.

Jest to o tyle istotne, że brak szerokiej informacji powoduje obawę społeczeństwa przed skutkami oddziaływania źródeł elektromagnetycznych.

5. DZIAŁANIA W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI ŚRODOWISKA

Program ochrony środowiska dla Gminy Czarna realizowany będzie poprzez systematyczne działania na rzecz ochrony wód, powietrza, powierzchni ziemi, przyrody i podniesienia świadomości ekologicznej ukierunkowane na zahamowanie niekorzystnych oddziaływań na poszczególne elementy środowiska naturalnego. Zakłada zmniejszenie, eliminację lub przeciwdziałanie zagrożeniom środowiskowym szczególnie związanym z narażeniem zdrowia i życia mieszkańców oraz wpływającym na stan najcenniejszych walorów przyrodniczych terenu gminy.

Formułując listę priorytetów wzięto pod uwagę takie czynniki jak:

- ponadlokalny wymiar przedsięwzięcia,
- spodziewany efekt ekologiczny,
- możliwość uzyskania wsparcia ze źródeł zewnętrznych,
- aktualne zaawansowanie inwestycji .

Zadania objęte hamonogramem zostały uznane za najważniejsze ich zrealizowanie winno przyczynić się do poprawy jakości środowiska.

5.1. Priorytety ekologiczne

Najważniejszym działaniem proekologicznym na najbliższe lata jest dokończenie budowy kanalizacji ściekowej. Plany te dotyczą miejscowości Zalesie (budowa II etapu kanalizacji), Medyni Głogowskiej oraz Pogwizdowa. Objęcie tych miejscowości siecią kanalizacyjną doprowadzi do znacznego uregulowania gospodarki ściekowej na terenie gminy. Pozostaną jedynie pojedyncze gospodarstwa nie objęte, z przyczyn ekonomicznych lub technologicznych, siecią kanalizacyjną. W gospodarstwach tych ważną rolę spełniać będzie właściwe użytkowanie zbiorników bezodpływowych (szamb) na nieczystości ciekłe oraz stosowne postępowanie ze ściekami (wywóz pojazdem asenizacyjnym do punktu zlewnego oczyszczalni). Uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie gminy powinno w znacznym stopniu przyczynić się do regeneracji wody w lokalnych ciekach i zbiornikach wodnych zlokalizowanych na terenie gminy (realizacja zadania w latach 2008-2011)

Zaznaczyć tutaj należy, że Gmina Czarna w 2005r. wydała najwięcej (wśród gmin

powiatu łańcuckiego) środków na działania związane z gospodarką ściekową i ochroną wód (2 131 tys. zł).

Innym niezwykle ważnym problemem (choćby ze względu na znaczny od 01.01.2008r wzrost opłaty za składowanie odpadów) jest systematyczne ograniczenie ilości odpadów przekazywanych na składowisko odpadów (lata 2008-2015).

Jednakże szczegółowe zadania w tym temacie zostaną wskazane w aktualizacji Planu gospodarki odpadami dla Gminy Czarna)

5.2 Działania proekologiczne

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
-1-	-2-								
1.	Zapobieganie zanieczyszczeniu wód powierzchniowych oraz gleby poprzez kontrolę zbiorników bezodpływowych, zbiorników z gnojowicą oraz likwidowanie „nielegalnych” kolektorów odprowadzających ścieki z gospodarstw domowych								
2.	Dokończenie kanalizowania gminy								
3.	Stopniowe ograniczanie emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza ze źródeł lokalnych								
5.	Niedopuszczanie do pogorszenia klimatu akustycznego								
6.	Inwentaryzacja źródeł elektromagnetycznych oraz monitorowanie obiektów emitujących promieniowanie elektromagnetyczne								
7.	Bieżąca ochrona walorów przyrodniczych krajobrazowych								
8.	Tworzenie nowych form ochrony przyrody obejmujących ochroną prawną tereny i obiekty o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych								
9.	Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci, młodzieży i dorosłych								
10.	Rekultywacja terenów zdegradowanych								
11.	Budowa i organizacja ścieżek rowerowych na obszarach ciekawych przyrodniczo								
12.	Wspieranie rolnictwa przyjaznego środowisku								

6. POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Do realizacji polityki ekologicznej niezbędne są środki finansowe. Ich brak jest hamulcem dla podejmowania inwestycji w tym zakresie. Dlatego tak ważne jest aby wszystkim znane były zasady finansowania przedsięwzięć o charakterze ekologicznym, zarówno władzom samorządowym, jak i innym zainteresowanym tą problematyką. Źródła finansowania Programu ochrony środowiska będą zróżnicowane, w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Podstawę systemu różnorodnego finansowania działań proekologicznych stanowią przede wszystkim fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, funkcjonujące obecnie na czterech poziomach administracji państwowej - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (na poziomie krajowym), 16 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (na poziomie regionalnym) oraz powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (na poziomie lokalnym).

System ten uzupełniają między innymi banki komercyjne, z Bankiem Ochrony Środowiska na czele oraz Fundacja Ekofundusz, wydatkująca środki pochodzące z tzw. ekokonwersji, czyli zamiany zagranicznego długu polskiego na krajowe wydatki proekologiczne. Na dofinansowanie tego rodzaju inwestycji wpływ ma również różnego rodzaju pomoc zagraniczna realizowana w innych formach np. poprzez fundusze pomocowe, fundusze inwestycyjne, towarzystwa leasingowe, a wreszcie budżet centralny i budżety lokalne.

System ten podlega ciągłym przemianom, pojawiają się nowe źródła finansowania, zmieniają się ich udziały i formy w łącznych wydatkach na ochronę środowiska w Polsce..

Dostępne obecnie na rynku polskim sposoby finansowania ochrony środowiska można podzielić na zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing), udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach) oraz dotacje. Formy te czasami występują łącznie (np. dotacje i pożyczki preferencyjne).

Źródła finansowania programu ochrony środowiska zostały podzielone na trzy grupy – środki własne, środki przedsiębiorstw i środki zewnętrzne. Wielkość środków przeznaczonych na realizację zadań będzie uzależniona od możliwości finansowych inwestorów, w tym zarezerwowania odpowiednich środków w budżetach, stopnia zaangażowania jednostek w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych w formie dotacji, pożyczek czy kredytów niskooprocentowanych. Aktualna kondycja finansowa jednostek samorządowych oraz przedsiębiorców będzie stanowić poważną barierę w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych z uwagi na konieczność dysponowania odpowiednią procentową kwotą na realizację zadania. Kwota ta w

zależności od formy pomocy zewnętrznej waha się od 30-50% ogólnej wartości inwestycji. W przypadku dotacji unijnych czy funduszy ochrony środowiska brakująca kwota musi zostać pozyskana w formie pożyczki czy kredytu, które inwestor spłaca na określonych warunkach i właściwie nie może liczyć na umorzenie zaciągniętego zobowiązania. Skutkuje to koniecznością zarezerwowania w budżetach odpowiednich środków do zabezpieczenia zobowiązań płatniczych z tytułu zaciągniętych kredytów czy pożyczek.

W nowej perspektywie finansowej t.j w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim podział środków unijnych na działania związane z ochroną środowiska odbywać się będzie zgodnie z:

- 1) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 na realizację, którego przeznaczono kwotę **1,14 mld euro**;
- 2) Programami Operacyjnymi opracowywanymi na poziomie krajowym, z których najważniejszy dla realizacji celów ekologicznych to „Infrastruktura i Środowisko” oraz „Innowacyjna Gospodarka”(m.in. dofinansowanie projektów środowiskowych w przedsiębiorstwach związanych m.in. ze zmniejszeniem wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności) i „Kapitał Ludzki” (m.in. podnoszenie kwalifikacji administracji i służb odpowiedzialnych za ochronę środowiska oraz szkolenia związane z edukacją ekologiczną);
- 3) programami Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (dotyczy zewnętrznych granic zewnętrznych UE): Program Polska-Słowacja (dofinansowanie ze środków EFR ma przekroczyć 85 ml euro), Program dla Europy Środkowej [ang. akronim CEP], Program Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IV C, Program Polska-Białoruś-Ukraina (z budżetem ponad 186 mln euro).;
- 4) Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 – zgodnie z zaproponowanym przez MRiRW podziałem dla wybranych działań, do województwa podkarpackiego trafi ok. 300,43 mln euro pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (kwota ta ulegnie zwiększeniu po dokonaniu przez MR i RW podziału na regiony środków na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi).

W latach 2007-2015 do województwa podkarpackiego trafi 2 746,91 mln euro w ramach objętych Strategią Rozwoju Kraju, w tym 2 291,66 mln euro wynosić będzie wartość dofinansowania unijnego.

Inne źródła finansowania

Wśród możliwych do zastosowania innych źródeł finansowania można wskazać:

- a) opłaty produktowe - opłaty nakładane na produkty obciążające środowisko np. opakowania, baterie, świetlówki. Wpływy z tego tytułu, trafiające do budżetu państwa, będą przeznaczane na wspomaganie i dofinansowanie systemu recyklingu (Ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych z dnia 11 maja 2001 r. (Dz.U.2001.63.638) – weszła z dniem 1 stycznia 2002 r.)
- b) depozyty ekologiczne - obciążenia nakładane na przedsiębiorstwa, realizujące inwestycje, które mogą szczególnie szkodliwie oddziaływać na środowisko.

7. SYSTEM ZARZĄDZANA PROGRAMEM

Zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska organem odpowiedzialnym za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie jest Wójt Gminy. Zapewnia on spójność pomiędzy wszystkimi programami działającymi w regionie i umożliwia efektywne wykorzystanie środków finansowych i technicznych. Program realizowany będzie przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za ochronę środowiska w gminie, powiecie i województwie w oparciu o aktualne dostępne instrumenty: prawno-administracyjne, finansowe, ekonomiczno-rynkowe oraz informacyjno-edukacyjne

Kontrola wdrażania Programu i ocena jego realizacji prowadzona będzie przez monitoring:

- środowiska w zakresie stanu środowiska, gromadzenie i przetwarzanie informacji o środowisku i jego ochronie. W najbliższych latach jednym z ważniejszych działań w tej dziedzinie będzie zmiana systemu monitorowania i dostosowanie monitoringu środowiska do zakresu określonych w przepisach prawnych i dyrektywach UE.
- wdrażania i realizacji Programu – dotyczyć będzie określania stopnia realizacji przyjętych priorytetów i działań, oceny realizacji programów i projektów inwestycyjnych oraz określenie stopnia rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami z określeniem przyczyn tych rozbieżności.
- skutków realizacji Programu – realizowany przez ocenę zmian w jakości środowiska, aktywności i reakcji społeczeństwa, kontrolę i ocenę wskaźników dotyczących stopnia zmian w środowisku wg dziedzin życia, stopnia zużywanej energii, materiałów, wody i wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na mieszkańca lub wielkość produkcji,

Co 2 lata sporządzany będzie raport z wykonania zadań Programu. Ocenie Programu będzie służyło monitorowanie, w cyklu dwuletnim, stopnia wykonania zadań realizowanych przez władze gminy. Raporty i ocena Programu będą podstawą do aktualizacji strategii ochrony i poprawy stanu środowiska, która winna odbywać się przynajmniej co 4 lata.

Zarządzanie, realizacja i kontrola Programu na poziomie gminy, prowadzona będzie przez administrację rządową, samorządową oraz przez różnego rodzaju

instytucje i podmioty gospodarcze (poprzez instrumenty określone ustawami), a w szczególności:

- organ wykonawczy gminy oraz podległe mu służby dysponujące instrumentami prawnymi (zezwolenia, uzgadnianie, kontrola, monitoring, nadzór, publiczne rejestry),
- samorząd powiatowy oraz wojewódzki w zakresie objętym ich kompetencjami (pozwolenia, zezwolenia, mapy akustyczne, baza gospodarki odpadami)
- administrację rządową - od 01.01.2008 samorząd wojewódzki (dokumenty reglamentujące korzystanie ze środowiska, monitorowanie jakości środowiska itd.)
- instytucje finansujące zadania ochrony środowiska,
- administrację niezespoloną m.i. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Regionalne Dyrekcję Lasów Państwowych .

Organizacje pozarządowe winny wspomagać realizację programu, głównie w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej, natomiast placówki szkoleniowe w zakresie edukacji ekologicznej i postępu technicznego.

Również przedsiębiorstwa i podmioty gospodarcze, będą realizować zapisy Programu poprzez wprowadzenie systemów zarządzania środowiskiem na poziomie przedsiębiorstw, najlepszych dostępnych technologii (BAT), ograniczenie materiałochłonności, energochłonności i zmniejszenie zużycia wody oraz będą w znacznej części finansowały te zadania realizowane na własnym terenie.

Warunkiem realizacji Programu będzie przede wszystkim współpraca pomiędzy różnymi partnerami zarówno ze sfer decyzyjnych, jak również podmiotami korzystającymi ze środowiska i jednostkami odpowiedzialnymi za jego stan.

Duży wpływ na realizację Programu będzie miała dynamika rozwoju i zmian w strefie gospodarczej, przestrzennej oraz społecznej.

Ocena powyższych uwarunkowań będzie służyła do weryfikacji przyjętych założeń, celów i sposobów ich realizacji oraz ustalonych priorytetów.

Analiza przyczyn rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami a ich realizacją oraz weryfikacja kosztów wdrażania Programu powinna uwzględniać trudne do oszacowania na etapie :

- możliwości pozyskiwania terenów pod realizację projektów,

- możliwości do pozyskiwania przez inwestorów środków finansowych,
- możliwości kredytowe instytucji i przedsiębiorstw
- ograniczenia finansowe wynikające z konieczności przeznaczenia środków finansowych na zaspokojenie innych potrzeb,
- stopień zaangażowania instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań,
- aktualne priorytety określone w dokumentach rządowych, wojewódzkich i powiatowych

8. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA EFEKTYWNOŚCI PROGRAMU

Program Ochrony Środowiska jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska. Oznacza to konieczność monitorowania zachodzących zmian poprzez regularną ocenę stopnia jego realizacji w odniesieniu do założonych działań, przyjętych celów, a także ustalania rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem. Monitorowanie zmian pozwoli na ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności.

Prawidłowa ocena realizacji Programu wymaga przyjęcia uporządkowanego systemu mierników jego efektywności. Mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- mierniki ekonomiczne,
- ekologiczne,
- społeczne (świadomości społecznej).

Mierniki ekonomiczne wynikają z finansowania inwestycji ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu ekologicznego oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie.

Do mierników ekologicznych należą mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nim zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne dla populacji.

Miernikami tej grupy będą:

- * jakość wód powierzchniowych i podziemnych,
- * długość sieci kanalizacyjnej,

- * ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok,
- * powierzchnia terenów objętych ochroną prawną,
- * powierzchnia terenów zdegradowanych,
- * nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Mierniki społeczne to:

- * udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska,
- * stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych
- * ilość i zróżnicowanie sposobów informacji i edukacji środowiskowej (akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),
- * ilość działań prawnych (procesów) odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska.

Przyjęta liczba i rodzaje wskaźników decydują o określonym systemie oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w mieście. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich interpretacji.

Dla prawidłowej realizacji monitoringu wykonalności celów, priorytetów i zadań Programu Ochrony Środowiska Gminy Rakszawa niezbędna jest okresowa wymiana informacji pomiędzy poszczególnymi rodzajami administracji samorządowej i rządowej, dotycząca stanu komponentów środowiska oraz stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych zadań ponadlokalnych. Przewiduje się wymianę ww. informacji w sposób zorganizowany – w ustalonej formie pisemnej lub elektronicznej (sprawozdawczość okresowa).

W tabeli 4 zaproponowano główne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i winna być sukcesywnie modyfikowana.

Tabela Nr 4. Wskaźniki monitorowania programu

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy
A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko		
1.	Ilości wody zużywanej na cele przemysłowe z wód podziemnych	b.d.
2.	Udział ścieków komunalnych nieoczyszczonych	b.d.
3.	Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną	163,5dm ³ /rok
4.	Długość kanalizacji	54,1km
5.	Długość sieci wodociągowej	49,6 km
6.	Ilość zebranych odpadów komunalnych w roku	
7.	Wskaźnik lesistości (%).	31
8.	Ilość pomników przyrody	1
9.	Powierzchnia terenów zdegradowanych	b.d.
10.	Ilość zużytej wody/1 mieszkańca/rok [m ³]	21,4 m ³ /M/rok
B. Wskaźniki świadomości społecznej		
11.	Ilość interwencji i wniosków zgłaszanych przez mieszkańców	b.d.
12.	Liczba kampanii edukacyjno-informacyjnych,	b.d.

9. KOSZTY REALIZACJI PROGRAMU

Kalkulacja kosztów zadań przewidzianych w okresach dłuższych została jedynie oszacowana, gdyż przybliżony koszt zadań przewidywanych do realizacji po okresie 2011 byłby obciążony tak dużym błędem, iż stałby się mało przydatnym (tab. Nr 5).

Tabela nr 5 Szacunkowe koszty wdrażania Programu (w tys. PLN)

Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2008-2011 w tys. PLN		
		Pozainwestycyjne	Inwestycyjne	Razem
1.	Zarządzanie Programem	10,0	-	10
2.	Edukacja ekologiczna	10,5	-	10,5
3.	Jakość wód	-	2500	2500
4.	Ochrona powietrza, hałas	-	220	220
5.	Gospodarka odpadami	Wg planu gospodarki odpadami		
6.	Ochrona gleb	10	0	10
7.	Przyroda i krajobraz	10	10	20
Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2012-2015 w tys. PLN		
		Pozainwestycyjne	Inwestycyjne	Razem
1.	Wdrażanie programu	22	500	522

10. PRAWNO-EKONOMICZNE INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU

6.1. Instrumenty prawno-administracyjne

Cele i priorytety ekologiczne określone w Programie mogą być skutecznie realizowane przez instrumenty wynikające z przepisów prawa, struktury zarządzania środowiskiem, rachunku efektywności ekonomicznej (finansowe i ekonomiczne) i polityki społecznej. Pomimo że Program nie jest aktem prawa miejscowego, wpływa na sytuację prawną podmiotów będących poza administracją. Wynika to z prawa ochrony środowiska np. z art. 186 pkt 4, który stanowi, że organ administracji nie może wydać pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, jeżeli byłoby to niezgodne m.in. z programami ochrony środowiska. Wnioskodawca nie uzyska żądanego pozwolenia, jeśli jego treść kłóciłaby się z Programem.

Instrumenty prawne to przede wszystkim decyzje administracyjne, pozwolenia, zezwolenia oceny, programy m.in.:

- decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach;
- pozwolenia na budowę wydawane zgodnie z zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- pozwalające na korzystanie z zasobów środowiska i wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane, koncesje m.in na poszukiwanie i poszukiwanie złóż kopalin, pozwolenia wodnoprawne;
- zezwolenia na przewóz przez granice państwa odpadów niebezpiecznych oraz określonych roślin i zwierząt;
- oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, jakości powietrza oraz wód powierzchniowych i podziemnych, pól elektromagnetycznych w środowisku, stanu akustycznego środowiska;
- zgody na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze oraz na gospodarcze wykorzystanie odpadów;
- rejestry terenów, na których występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz standardowych norm jakości gleby lub ziemi, a także rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, parków narodowych,
- programy naprawcze i programy dostosowawcze takie jak: programy ochrony powietrza, ochrony środowiska przed hałasem, programy zalesień, tworzone w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska, w przypadkach wskazanych w prawie ochrony środowiska lub innych przepisach szczególnych;
- plany m.in. zewnętrzne plany ratownicze, plany gospodarki odpadami, plany ochrony przeciwpowodziowej.

Instrumenty administracyjne to przede wszystkim:

- plany dotyczące konkretnych obszarów m.in. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, plany ochrony parków krajobrazowych, narodowych, rezerwatów;
- strategie i programy branżowe respektujące wymagania ochrony środowiska;
- plany ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody;

6.2. Instrumenty finansowe i ekonomiczne

Do instrumentów finansowo-ekonomicznych należy zaliczyć między innymi:

- opłaty za korzystanie ze środowiska,
- administracyjne kary pieniężne,
- skutki finansowe wynikające z odpowiedzialności karnej i cywilnej,
- kredyty - w tym umarżalne - i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dotacje z europejskich funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności udzielane za pośrednictwem właściwych Programów Operacyjnych,
- zwolnienia i ulgi podatkowe;
- tworzenie rynku uprawnień do emisji zanieczyszczeń (zbywalne pozwolenia),

SŁOWNIK TERMINÓW

antropogeniczne oddziaływanie – budująca lub niszcząca działalność człowieka;

emisja - rozumie się przez to wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi: substancje, energie, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne;

Fundusze Strukturalne - zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne składają się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR) oraz Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIWR);

emisja zanieczyszczeń - pochłanianie (przyjęcie) zanieczyszczeń przez określony element środowiska lub opad zanieczyszczeń na określoną (jednostkową) powierzchnię terenu;

jednostka odpowiedzialna za realizację zadań – organ administracji spełniający funkcję koordynatora lub inicjatora działań zmierzających do realizacji zadań lub jednostka odpowiedzialna za finansowanie zadań.

monitorowanie - kontrola postępu realizacji programów i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych;

organizacja ekologiczna - rozumie się przez to organizacje społeczne, których statutowym celem jest ochrona środowiska;

plan ochrony – rozumie się przez to podstawowy dokument opracowywany dla wskazanych form ochrony przyrody, zawierający opis formy ochrony oraz cele prowadzenia działań ochronnych, katalog zadań i sposobów ich wykorzystania;

pola elektromagnetyczne - rozumie się przez to pole elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz;

poziom hałasu - rozumie się przez to równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB);

zanieczyszczenie - rozumie się przez to emisję, która jest szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, powoduje szkodę w dobrach materialnych, pogarsza walory estetyczne środowiska lub koliduje z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska.

